

Rákóczi évforduló Erdélyben

A XXI. század első évtizedére esik a több éven keresztül folytatott Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója. A Kárpát-medence különböző vidékein megemlékezéseket tartanak ebből az alkalomból. Erdélyben a 2003 és 2011 közti éveket „Jubileumi Rákóczi Évek” elnevezéssel kiemelt időszaknak tartják és ünnepségsorozatot terveztek: „Cum Deo pro patria et libertate” jellegével.

A partiumi nyitó alkalomra 2003. május 10-én Nagyváradon került sor a Királyhágómelléki Református Egyházkerület rendezésében. Az ünnepség dátumát II. Rákóczi Ferenc 1703. május 6-án Lengyelországban Brezán várában kibocsátott kiáltványa motiválta, melyben a Fejedelem „minden rendű igaz magyarokat” felszólít a „hatalmaskodó, zaklató, porcióztató, adóztató...kegyetlenkedő birodalom elleni” fegyverfogásra. A felhívás lényege: „sine nobis, de nobis” – rólunk ne nélkülünk döntsenek.

A 2003-as nagyváradi ünnepi program három részből állt.

Az első az Egyházkerületi Székház Dísztermében tartott tudományos emlékülés volt, amelyen a nagyszámú hallgatóságot *dr. Hermán M. János* egyházkerületi tanácsos köszöntötte. Megnyitó beszédet mondott *Dukrét Géza* tanár. Előadást tartottak: *Kupán Árpád* történész, *dr. Tamás Edit* főmuzeológus, *dr. Ágoston István György* egyháztörténész, *Borbély Gábor* helytörténész, *Nánási Zoltán* történész, *Lakóné Hegyi Éva* muzeológus és *Mihálka Zoltán* történész.

A gazdag témakört felölelő előadássorozat után került sor a Sárospataki Nemzeti Múzeum támogatásával rendezett *A Rákócziak a magyar történelemben* című emlékkiállítás megtekintésére, melyet a tárogató hangjait követően *dr. Tamás Edit* főmuzeológus nyitott meg.

A Partiumi nyitóünnepség a továbbiakban a zsúfolásig megtelt Nagyvárad-újvárosi templomban folytatódott, ahol *Tökés László* Királyhágómelléki püspök igehirdetését követően *dr. Halzi József*, a Rákóczi Szövetség elnöke köszöntötte a megjelenteket, majd *dr. Csetri Elek* akadémikus előadása után ünnepi műsor következett. A műsor keretében a Királyhágómelléki Református Gimnázium egyesített énekkara *Szilágyi Ágnes*, a Partiumi Egyetem Énekkara *Barta Anikó* tanárnő vezetésével szolgált. Verset mondott *Bózsöny Ferenc* rádióbemondó, énekelte *Faragó Laura* énekművész. Rákóczi fejedelemről a szatmárnémeti Harag György Szintársulat művészeinek műsorösszeállítása hangzott el *Szuzgyinczki István* rendezésében.

Másnap május 11-én vasárnap a Varadinum kezdőnapján a nagyváradi gyülekezetek templomaiban emlékeztek meg a néhai Fejedelemről. Az ünnepi szolgálatokat a Kárpát-medencei református püspökök végezték. Déli fél egy órakor a Petőfi-parkban *Orbán Viktor* műrészterelnök avatta fel a Magyar Kormány támogatásával, Kós András művész által készített, Bethlen Gábort ábrázoló egészalakos bronzszobrot.

A Jubileumi Rákóczi Évek (JRÉ) májusi megnyitó ünnepségét a tervek szerint továbbiak követik. Erdélyben Szakbizottság működik a rendezvények programján. Ajánlatos lenne a Kárpát-medencében a hasonló terveken fáradozók munkájának egyeztetése a nagyobb eredményesség érdekében.

Dr. Á. I. Gy.

A XVIII. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőtálalkozó

Csorna, 2003. július 24-26.

A Magyar Néprajzi Társaság önkéntes néprajzi és nyelvjárási gyűjtők számára 18. alkalommal megrendezett találkozásának legfontosabb célja – immár csaknem öt évtizede –, hogy időről időre lehetőséget teremtsen az úgynevezett *társadalmi, amatőr*, vagyis nem hivatásos gyűjtők számára a tartalmas szakmai és emberi kapcsolatok kialakítására, a meglévők ápolására, módszertani továbbképzésre, érzelmi feltöltődésre, a „hivatásos” néprajzkutatókkal való találkozásra, a gyűjtőmozgalom időszerű kérdéseinek megbeszélésére. Újabban pedig mód nyílik arra is, hogy találkozhassanak egymással a határokkal szétszabdalt magyarság hagyományos népi műveltségének gyűjtői és kutatói.

Ezekre a gyűjtőtálalkozókra mindig más helyszínen, lehetőleg egy-egy néprajzilag jellegzetes tájegységhez és a néprajzgyűjtés valamely fontos témaköréhez kötődően kerül sor. Kezdetben évente gyűlt össze a néprajzi gyűjtők színe-java, aztán – a részben azonos feladatot vállaló Honismereti Akadémiák rendszeressé válásával – kétfévente került sor a találkozókra. Most pedig, hogy a Néprajzi Múzeum kétfévente írja ki Néprajzi Gyűjtőpályázatát, igazodva annak ritmusához, három esztendővel időközrel került sor a csornaikra. A legutóbbi – mint emlékeztet – Hajdúdorogon volt, a néprajzgyűjtés és a közművelődés kapcsolatával foglalkozott.

A 2003. esztendőben a Győr-Moson-Sopron megyei Csornán, a Rábaköz központjában került sor a gyűjtőtálalkozóra. Fő témája *Jelenkori életünk néprajzi vizsgálata* volt. A résztvevők száma összesen ötvenkét fő volt, akik közül huszonkettő a határokon túlról érkezett. A XVIII. Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőtálalkozó megrendezését támogatta a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, Csorna Város Önkormányzata, Ez a segítség tette lehetővé, hogy a határainkon túlról érkezettek részvételi díj nélkül lehessenek jelen, s útiköltségüket is megtéríthessük.

Az előadásokra a Kerényi György Zeneiskola dísztermében került sor, szállást a Szilágyi Erzsébet Középfiskolai Kollégiumban kaptunk. A néprajzgyűjtők táplálásáról a Premontrei Étterem gondoskodott. A találkozóra érkezők még a megnyitó előtt megtekinthették a város múzeumában Rábaköz népéletének és Csorna történetének gazdag anyagát.

Az ünnepélyes megnyitóra a Premontrei Rendház dísztermében került sor, ahol Horváth Ödön Lőránd, a Rend főapátja, Papp Imre, Csorna város alpolgármestere, Pájer Imre, a Győr-Moson-Sopron megyei Szülőföldünk Honismereti Egyesület titkára és Halász Péter, a Magyar Néprajzi Társaság Önkéntes Néprajzi Gyűjtők Szakosztályának elnöke üdvözölte a Tálalkozó résztvevőit. Ezután a Néprajzi Társaság Választmányának döntése alapján átadták a Sebestyén Gyula Emlékérmeket a kitüntetetteknek: Börcsök Attila (Makó), Harangozó Imre (Újkígyós), Horsa Istvánné (Komárom), Mirk László (Csikszerecska) és Szilágyi László (Sepsi – Szlovákia) önkéntes gyűjtőknek. Ezt követően Forrai Ibolya, a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárának munkatársa olvasta fel a távollévő Granasztói Péternek, az Etnológiai Adattár vezetőjének Útmutató mindennapi tárgyaink gyűjtéséhez című írását, hozzáfűzve a maga reflexióit is. Hangsúlyozta a Néprajzi Múzeum által meghirdetett 48. Országos Néprajzi Pályázat által kiemelten ajánlott témaköröket, mint a Népi vallásosság és szakrális emlékek az ezredvégi Magyarországon, továbbá az új témákat: Babáink; Falusi és városi kisközösségek mindennapjai; Mai tárgyaink története eszközeiként készítésével; A településkép változásai a XIX. XX. században; Hadifogság, munkatábor, internálás. Forrai Ibolya megnyugtatta az önkéntes gyűjtőket, hogy a néprajz valamennyi témája és területe belefér az ajánlott témakörök által nyújtott keretbe. Ez után Perger Gyula, Győr-Sopron-Moson megyei múzeumigazgató beszélt a megye népművészetét bemutató, általa (is) szerkesztett szép, rangos kiadványról, leletkezéséről, tartalmáról és általában a megye tájegységeinek néprajzi jellegzetességeiről.

Este, mikorra a rekkenő hőség kissé alábbhagyott, városnézésre indultak a találkozói résztvevői. *Pajer Imre* igazgató-tanár úr vezetésével megismerkedhettek a kicsiny, de számos értékes építészeti és történelmi emléket őrző városka nevezetességével.

A találkozói második napján két módszertani előadásra került sor, az egyik néprajzi, a másik nyelvészeti témájú volt. *Koltay Erika*, a Néprajzi Múzeum munkatársa Az önkéntes néprajzi gyűjtők pályázatainak tanúságairól, különösen az új pályázati kiírásról beszélt (a kiírás szövegét lásd a 97. oldalon). *N. Fodor János*, az ELTE Magyar Nyelvészeti tanszékének munkatársa ismertette a Magyar Nyelvtudományi Társaság Csúry Bálint nyelvgyűjtő pályázatát, melynek célja „a magyar nyelvterület feledésbe merülő nyelvi értékeink (tájszavak, hagyományos népi mestersegek és tevékenységek szakszókincse, különböző társadalmi rétegek jellegzetes szavai, ragadványnevek, becenevek, népi helynevek, közmondások, szólások stb.) összegyűjtése, archiválása és lehetőség szerinti megjelenítése (a felhívás szövege a Honismeret 2003. 4. számának 117. oldalán). Mindkét előadást számos kérdés és észrevétel követte.

A Gyűjtőtalálkozó második munkanapján tizenhét kiselőadás hangzott el.

Asztalos Enikő (Marosvásárhely): A magyar néprajzgyűjtők képzésének eredményei az elmúlt tíz évben a Marosvásárhelyi Népfőiskolán; *Bernád Ilona*: A magyar népi gyógyászat értéke és kapcsolata a hagyományos orvoslással; *Dukréti Géza* (Nagyvárad): Turulmadaras emlékműveink és a vele kapcsolatos szokások; *Gazda József* (Kovácsna): A szórványok, mint a magyar múlt értékeinek konzerválói; *Gazda László* (Sepsiszentgyörgy): Nastase Gh. I. – román szerző a moldvai magyarokról; *Gálné Kocsis Irma* (Gyergyóalfalu): A Domokos Pál Péter Hagyományörző Egyesület emlékszbája; *Győri Jánosné* (Jász Kisér): Tájházak, helytörténeti gyűjtemények, elfelejtett falusi kismesterségek; *Harangozó Imre* (Újkígyós): A moldvai katolikusok identitása kutatásának buktatói; *Harsányi Ferencné* (Győr): Egy győrszentiváni parasztcsalád élete a II. világháború után; *Korcz Antalné* (Halászi): Halászi község múltja; *Majos Miklós* (Szilágynagyfalu): Napsugaras oromzatok a szilágysági Kárásztelken; *Mirk László* (Csíkszereda): A csíkszeredai Segítő Mária Katolikus Gimnázium tanulóinak néprajzi és névtani gyűjtőmunkájáról; *Nagy Endre* (Érsekújvár): Földrajzi nevek, helynevek; *Schön Mária* (Hajós): A hajósi svábok hiedelmei az ég dolgairól; *Szöcs Lajos* (Korond): Korondi helytörténeti gyűjtéseimről; *Tácsi László* (Temesvár): Értékmentés a szórványban; *Zsók Béla* (Déva): Avató, átejtő játékok munkahelyi környezetben.

Az előadások témájának sokszínűsége jól mutatja, hogy az önkéntes gyűjtőmozgalomban résztvevők érdeklődése áttekinti a hagyományos népelet szinte egész területét. Ha az idő szűkössége miatt nem is kerülhetett sor minden kiselőadást követően kérdésekre, vitákra, délután és délután is elhangozhatott néhány témához hozzászólás, előadói reflexió.

Este rendkívül érdekes rendezvényen ukrán művészek klarinét és cimbalom hangversenyén vehettek részt a találkozói néprajzgyűjtői.

A szombati nap fő témája a *Rábaköz hagyományos népelete*, előadói pedig a megyében dolgozó szakemberek, valamint a Kisfaludy Napok legsikeresebb ifjúsági pályázói voltak. Itt kell megjegyeznünk, hogy Győr-Moson-Sopron azon megyék közé tartozik, ahol a Szülőföldünk Megyei Honismereti Egyesület szervezésével évről évre – újabban két-évről két-évre – rendkívül színvonalas néprajzi témájú diákpályázatok születnek, amelyekkel szerzőik a megyei helyszíneken kívül eredményesen szerepelnek a Néprajzi Múzeum gyűjtőpályázatának ifjúsági kategóriájában, valamint az Ifjúsági Honismereti Konferenciákon is. Itt Csornán is értékes előadásokat hallhattunk tőlük. *Balázs Livia*: Az „égi tünemények” hiedelemformáló szerepe a Rábaközben; *Csiszár Attila*: Vízimalmok a Kis-Rábán; *Deé János*: Kataház és Pupa-kemence építése Győrújbaráton; *Köninger Szilárd*: Népi építészet Kapuvár-Gartán; *Nagy Judit*: Kilencedjárás Dunaszegen; *Néma Sándor*: A győri megyei levéltár kéziratos térképeinek néprajzi vonatkozásai; *Pesti Bálint*: Vízimalmok Nagybajcsón.

A másfélnapos szakmai tanácskozás során a jelenlévők részéről megfogalmazódott néhány vélemény, amely a gyűjtőkkel való kapcsolattartást, szervezésük módját illeti. Így többen megfogalmazták, hogy mint régebben, szeretnék megkapni a pályázatokat bíráló szakértők írásos véleményét, mert ebből tanulhatnak. Fontosnak tartják a gyűjtők, hogy a pályázati kiírásokban szereplő új és új témajavaslatokhoz készüljenek el végre a régóta ígért gyűjtési útmutatók. A résztvevők megállapították, hogy jól érezték magukat a szakmai és emberi szem-

pontból egyaránt javukra váló összejövetelen, s szinte minden előadó és felszólaló megköszönte a részvételi lehetőséget a Magyar Néprajzi Társaságnak és a találkozó támogatóinak.

A nap második felében autóbusszos tanulmányúton ismerkedtek a találkozó résztvevői a Rábaköz néhány néprajzi, művelődéstörténeti nevezettségével. *Tőreki Imre* tanár útmutatásával megtekintették a gazdag, különlegességeket is tartalmazó szanyi helytörténeti gyűjteményt. Vágon, a Rába partján, *Horváth Győző* tanár beszélt a Rábaköz folklórjáról és annak kutatásáról, szavait a Rábakör együttes énekszóval színesítette. Ezt követően meglátogatták az árpási, valamint a rábaszentmiklósi román-kori templomot. A mórchidai szőlőhegyen *Józsa Tamás*, a Hild József Építőipari Szakközépiskola mérnök-tanára mutatta be a hagyományos borpincéket, s a diákjaival végzett népi építészeti felmérés eredményeit.

Rábaszentmihályon a *Lakó József* vezetésével működő citerazenekar muzsikája szolgáltatta a jó hangulatot a közös vacsorához.

Halász Péter

Sebestyén Gyula Emlékéremmel kitüntetett önkéntes néprajzi gyűjtők

A Magyar Néprajzi Társaság 1962-ben emlékérmeket alapított azoknak a legkiválóbb gyűjtőknek a kitüntetésére, akik az országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázatokon, valamint szakkörvezetői munkájukban több éven keresztül országosan kiemelkedő eredményt értek el. A kitüntetést a Társaság Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának javaslatára a Társaság Választmányja ítéli oda, évenként általában egy-két kiváló gyűjtőnek. Az érme átadására az Országos Gyűjtőtálalkozók ünnepélyes megnyitása alkalmával kerül sor.

Tekintettel arra, hogy utoljára 2000-ben rendeztünk Gyűjtőtálalkozót, a Magyar Néprajzi Társaság Választmányja úgy döntött, hogy ez alkalommal öt emlékérmeket oszt ki. Annál is inkább, mert első ízben erdélyi és felvidéki gyűjtők is átvehették a Társaság elismerését kifejező Sebestyén Gyula Emlékérmeket.

Börscsök Attila fiatal makói néprajzi gyűjtő, szakmája kertész, a Galamb József szakközépiskolában tanít. A szabad idejét kitöltő gyűjtőmunkával mintegy másfél évtizede foglalkozik, a hagyományok tiszteletét a nagyszülői házból hozta. A városban néprajzi gyűjtőmunkájával szerzett elismerést, gyűjteményéből rendezett kiállításaival pedig ismertséget. A gyűjteményének alapját jelentő mintegy 150-200 használati és gazdasági eszköz anyai nagyjának öröksége. Kítartó szorgalmának, szenvedélyének, hozzáértésének köszönhetően a gyűjtött anyag egyre gyarapodott, tematikailag (gazdálkodás, háztartás, népviselet, szöttesek) gazdagodott, földrajzi kiterjedtsége (Apátfalva, Magyarcsanak, Csanádalberti, Pitvaros, Tótkomlós) bővült. A gyűjtemény – több mint 3000 leltározott tárggyal a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától 2002-ben „Börscsök Attila Néprajzi Gyűjteménye” címmel állandó működési engedélyt kapott. A tárgyak gyűjtése mellett fontosnak tartja azok bemutatását. Több alkalommal volt kiállítása a makói Hagyafesztiválon és a József Attila Könyvtárban, valamint Szentesen, Csongrádon és Hódmezővásárhelyen. Jó munkakapcsolatban van a makói József Attila Múzeum és Csongrád megye múzeumainak néprajzos munkatársaival.

Harangozó Imre Újkigyóson hitoktató, az Újkigyós Kultúrájáért Alapítvány elnöke, az Ipolyi Arnold Népfőiskola vezetője. Egyetemista kora óta gyűjti Békés megye és általában a Tiszántúltól, valamint Erdély magyar tájegységeinek népművészeti tárgyait, ezekből az Ipolyi Arnold Népfőiskola épületében és más településeken gyakran rendez kiállításokat. Ugyancsak több néprajzi fotókiállítása volt már az országban. Legjelentősebb gyűjtései a moldvai magyarokhoz kapcsolódnak, úgy a tárgygyűjtés, mint az ismeretanyag tekintetében. Különösen az archaikus népi imádságok, a vallási néprajz, és a hiedelemvilág témakörében ért el eredményeket. Ebben a témában több könyvet is publikált, úgymint: „Anyám, anyám, szép Szűz Máriám...” (1992), „Krisztusz háza arangyos... – Archaikus imák, ráolvasások, kántálók a gyimesi és a moldvai magyarok hagyományából” (1998), „Ott hul éltek vala a magyarok... – Válogatás az észak-moldvai magyarság népi emlékezetének kincsestárából” (szerk., 2001), „Elmentem a Szent Están templomába – Kalandozások népi hitvilágunk forrásainál”, valamint a „Sokat gondolkoztam a régi atyákról. A magyar nép ősi hitvilágáról és világképéről” (2003).

Mirk László magyar irodalom szakos tanár a csíkszeredai Segítő Mária Római Katolikus Gimnáziumban. Az 1970-es évektől érdeklődik a hagyományos paraszti népiélet jelenségei iránt, s ezekről számos cikke, tanulmánya jelent meg különböző erdélyi sajtótermékekben (Megyei Tükör, Ifjúmunkás, Hargita Kalendárium), valamint a Honismeretben. Az 1990-es évek elején kapcsolódott be a magyarországi önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomba, kezdetben saját pályamunkáival, majd tanítványai dolgozataival. Számos diákja vesz részt a Néprajzi Múzeum pályázatain, kitűnő eredménnyel. 1993 és 2001 között 38 diák néprajzi és névtani dolgozatát díjazták. Iskolájában 1996-ban néprajzi és névtani tanulókört alakított, amely később Domokos Pál Péter nevét vette fel. Valamennyi díjnyertes tanuló ennek a diákszakkörnek a tagja. Diákjai számára beszerezte a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárának kérdőíveit, gyűjtési útmutatóit, s ezek segítségével készülnek a páratlan témagazdagságú néprajzi gyűjtések és feldolgozások. 1997-től a gimnázium filológiai osztályaiban eredményesen tanít néprajzot és névtani ismereteket. Ily módon – egy vérbeli pedagógus számára a legtermészetesebb módon – már jó ideje nem a saját neve alatt, „csupán” a pályázati eredményjegyzékeken feltüntetett nevelőtanárként, közvetve szerepel több a gyűjtőmozgalom élvonalában. Kiváló szakkörvezetői munkájáért a Néprajzi Múzeum 1995-ben *Elismerő Oklevél*ben részesítette.

Szilágyi László (Tornaújfalú, Szlovákia) rendszeresen részt vesz a gyűjtőpályázatokon. Mint középiskolai tanár nagyon sokat tett a diákok magyar nyelvének megőrzéséért, erősítéséért, magyar öntudatra nevelte őket. Igen sok tanítványa van, aki megállja helyét a világban és megvallja magyarságát. Összegyűjtötte az egykori Torna-Abauj megyei falujában és a környező településeken a karácsonyi népszokásokat, leírta és lerajzolta a különböző ostyasütőket. Összeírta a falu határában lévő dülök, kutaszkák, hidak, keresztetek és kápolnák neveit, valamint az azokhoz fűződő hiedelmeket, mondákat. Közreműködött a Tornaújfaluban létesített tájház létrehozásában. Ma is gyűjti a régi birtokos családokra vonatkozó ismeretanyagot, a falu hagyományait, s írja a falu krónikáját.

A marosvásárhelyi Népi Egyetem néprajzi tanfolyamának tíz éve¹

1962-től működik Marosvásárhelyen Népi Egyetem. 1990-től Szabadegyetem lett a neve, ahova 1993 őszétől meghívtak néprajzi előadónak és egyúttal a magyar néprajzi tanfolyam beindítójának. 1994-től az intézmény visszavette a Népi Egyetem (azaz Népfőiskola) nevet. Helyzete így sem változott: örökölte a múlt rendszerből az önfenntartást és önellátást. Rektora Berdj Asgian, nyugalmazott orvosprofesszor. Két fizetéses alkalmazotton kívül minden tanára bedolgozó, szerződéssel, óradíjjal. Az Egyetem *felnőttoktatással* foglalkozik, vagyis 16 éven felüliek korhatár nélkül elvégezhetik. Ezzel kiegészítik a romániai oktatási rendszert.

A magyar néprajzi tanfolyamról

A magyar néprajzi tanfolyam 1993 októbere óta megszakítás nélkül tartja az előadásait, mint egyetlen folyamatosan működő magyar nyelvű tanfolyam a Népi Egyetemen. Az országban az egyetlen olyan tanfolyam, amely a felnőttoktatásban magyar néprajzból állami oklevelet ad. Akkreditálták a tanfolyamot és oklevelet a Művelődési Minisztérium ad, amit 1999 óta az Oktatási Minisztérium is elismer. Így a végzősök csak ezzel az oklevéllel nyerhetnek engedélyt tájához, helytörténeti gyűjtemény létrehozására, népi táncoktatói bizonyítványra. Három éve a végzős pedagógusok választott tárgyként néprajzot is taníthatnak az iskolában. A népi iparművészek az oklevél birtokában bel- és külföldi kiállításokat rendezhetnek, és termékeiket engedéllyel árusíthatják. A hallgatók nagy része általános műveltségét szeretné kiegészíteni néprajzi ismeretekkel. Pedagógusok, a történelmi egyházak papjai, muzcológusok, restaurátorok, újságírók, színészek, egyetemi hallgatók végezték el az elmúlt tíz évben a tanfolyamot.

A tanfolyam hallgatóit magam gyűjtöttem össze (rádióban, újságban hirdetem meg), tíz hallgatóval indulhat egy csoport, s egy tanévben két csoport végez. Az első hét évben 60 óra állott rendelkezésemre az I–II. évfolyam tananyagának előadására. 2001 óta kiharcoltam a 80 órás tanfolyamot, ami megkönnyíti munkámat. Az I–II. évfolyamon egy magyar őstörténeti bevezető után a hallgatók a szociális, tárgyi és szellemi néprajzról tartott előadásaimat hallgatják meg, s ezután levizsgázva elnyerik az oklevelet. 1994 óta beindítottam az oklevélén felüli harmadik évfolyamot, ami csak a néprajzi gyűjtés módszereit tartalmazza, és gyűjtési vakációk után önálló gyűjtésükkel vizsgáznak újra, s bekapcsolódnak a Magyar Néprajzi Múzeum és a Kriza János Néprajzi Társaság által meghirdetett gyűjtőpályázatokba. Mióta a Babeş-Bolyai Tudományegyetemen fő szak lett a néprajz, olyan érettségi előtt álló, vagy érettségizett tanulók is végeznek a Népfőiskolán, akik ezt sikerrel használják fel az egyetemi felvételi felkészítőjeként. Előadásaim anyaga állandóan bővül, változik, lépést tartva a legújabb kutatásokkal, felhasználva a legújabb forrásmunkákat, eredményeket, értékeléseket. Az elméleti előadások mellett kiszállások is szerepelnek a programban, amelyeken szemléltetni tudom a tananyagot, például a Kultúrpalota meglátogatása, Kós Károly építészeti stílusa, Bandi Dezső iparművész és tanítványai faragászati kiállításainak megtekintése, népművészeti kiállításokon való részvétel és Gyöngykoszorú találkozók meglátogatása. Az erdélyi megyékből ingázva végzik el a hallgatók a tanfolyamot, például jártak Csernátomból, Sepsiszentgyörgyről, Csíkszeredából, Székelykeresztúrról, Besztercéről, Déváról és Székelyudvarhelyről.

A tanfolyamon végzett hallgatók száma

Évfolyam	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
I–II.	13	24	52	31	25	28	24	11	17	28	18
III.	–	33	12	10	19	10	14	7	6	7	7

Tehát összesen 271 felnött hallgató végzett az I–II. évfolyamon. A tanfolyamot folytatva 115 hallgatóból lett önkéntes gyűjtő.

¹ Elhangzott 2003. július 25-én Csornán, az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XVIII. találkozásán (Szerk.)

A pályázatok

A Népi Egyetem hallgatói 1994-ben részt vettek a Kárpát-medence magyar történeti népmondáinak a Budapesti Néprajzi Múzeum által meghirdetett gyűjtőpályázatán. A hallgatók 44 mondát gyűjtöttek össze, s a gyűjtés eredményeként a 11 pályázó könyvjutalmat nyert, a gyűjtés pedig megjelent Budapesten 1998-ban a „Beszéli a világ, hogy mi magyarok...” című történeti mondagyűjteményben, s a megyei lap, a Népujság közölte őket folytatásokban. 1995-ben az eredményhirdetéskor a Marosvásárhelyi Népi Egyetem oklevelet nyert a Magyar Néprajzi Múzeumtól kiváló eredményeiért. 1996-ban hét hallgató pályázott sikeresen Budapesten, az egyik IV. díjat, a többi dicséret oklevelet nyert. 1997-ben ismét egy IV. díjat, 1998-ban is egy IV. díjat, 1999-ben oklevelet és könyvet nyert egy végzett hallgató. 2002-ben egy hallgató I. díjat nyer Szekszárdon a Gyűjtőpályázat ifjúsági csoportjában és egy hallgató II. díjat ugyanitt a felnőtt kategóriában. A Kriza János Néprajzi Társaság pályázatán 1997-ben egy hallgató II. díjat, egy oklevelet és könyveket nyer, 1998-ban egyik III. díjat, négyen oklevelet és könyveket, 1999-ben egyik oklevelet és könyveket nyert.

1995–2001 között hallgatóim közül tizennégyen iratkoztak be a Kriza János Néprajzi Társaságba. A néprajzi tanfolyam hallgatóit bekapcsoltam a tavaszi népszokások gyűjtésébe, gyűjtésük egy részét a nyáradszeredai vándorgyűlésen adták át a KJNT elnökének.

Kiállítások

A magyar néprajzi tanfolyam hallgatói a Népi Egyetem szervezésében ötször rendeztek népművészeti és népi iparművészeti kiállítást, részben gyűjtött, részben általuk készített tárgyakból: 1995. április–június között a Népi Egyetem egyik termében, 2000. november 4-én ugyancsak a Népi Egyetemen, 2001. június 27–30. között a Marosvásárhelyi Napok alkalmából a Vár egyik épületében. Ugyanezt a feladatot kaptuk a 2002. június 26–30. között megrendezendő napokra, ugyanabban a teremben, a Várban. 2003-ban június 26–29. között ugyancsak a Várban rendeztünk népművészeti kiállítást a VII. alkalommal megrendezett Marosvásárhelyi Napokon. A Népi Egyetem magyar néprajzi tanfolyamának célja: a nemzetiségi önismeret ápolása. Kiegészíti az egyetemi oktatást, amely már nem elérhető a felnőttek, idősebbek és más foglalkozásúak számára, akik érdeklődnek a magyar néprajz és népművészet iránt.

A végzett és jelenlegi hallgatók között nyilvántartunk porcelánfestőket, régi tárgyak gyűjtőit, gyöngyfűzőket, faragásokat, bőrdíszműveseket, szalmakalap-készítőket, kukoricahéj- és nádfeldolgozókat, tehát népi iparművészettel foglalkozókat is.

Asztalos Enikő

Értékmentés a szórványban¹

A néprajzi kutatásnak s mindenekelőtt a gyűjtőmunkának különös jelentősége van a szórványban, vagy a szórványállapot perspektívájában élő magyarok lakta Kárpát-medencei vidékek, helységek esetében.

Közismert, hogy a trianoni határokon kívül rekedt magyarság lélekszáma, elsősorban a kitelepülés és az asszimiláció következményeként az elmúlt évtizedek során fokozatosan apadt. Hangsúlyozottabban és hatásában tragikusan érződik ez a jelenség az 1989-es rendszerváltást követően valamennyi szórványvidéken, így a Bánságban is. A gyermeklétszám csökkenése miatt több oktatási intézmény megszűnt, illetve a meglévőeknek a léte forog kockán. A magyarok által létesített és lakott helységekben egyre több román és roma család telepedik meg, felvásárolva az őstelepesek házáit, földjeit. Ez a folyamat azzal jár, hogy sok, a magyar etnikumra jellemző tárgyi érték elkallódik, az eredeti szokások, hagyományok pedig életető közösség hiányában lassan kivesznek, beolvadnak a többségi etnikum kultúrájába. A múlt század első éveiben Borovszky Samu szerkesztésében megjelentetett Temes és Csanád vármegyét monografikusan bemutató mű néprajzi vonatkozású fejezetei alapján, alig ismerünk rá a mai magyarok lakta falvakra, az ott élők szokásaira, hagyományaira.

¹ Elhangzott 2003. július 25-én az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők XVIII. találkozásán (Szerk.)

Ez a sajátos helyzet arra figyelmeztet, hogy egyrészt sürgősen fel kell térképeznünk a még fellelhető értékeinket, másrészt igyekeznünk kell, hogy felelevenítsük, ápoljuk, bemutassuk a lassan homályba vesző szokásainkat, hagyományainkat.

Ebben a vonatkozásban reménykeltő kezdeményezések születtek. A Bánság Múzeuma néprajzi osztályán egy ma még szegényes tartalmú és nem is egészen szakszerűen berendezett magyar sarok is található, a temesvári Falumúzeumban pedig elhelyeztek egy valamikor magyarok lakta Temes megyei faluból, Babsárról való, a Takács család által 1903-ban építtetett és használt házat, néhány berendezési tárgyjal és munkaeszközzel együtt.

1991 decemberében a Temes-megyei Művelődési és Művészeti Központ néprajzi tárgyu nemzetközi szimpoziumot rendezett, amelyen több bánsági, illetve Temes megyei vonatkozású értekezés hangzott el magyarországi és romániai szakemberek részéről. Többek között Simon András a Szegedi Tudományegyetemről, Felföldi László a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetéből, Benedek Katalin és Kupó Jenő a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzkutató Intézetéből, Hajdó Khell Noémi és Bodó Barna a kolozsvári Babe-Bolyai Tudományegyetemről vett részt ezen a szakmai értekezleten, amelynek anyaga kötetben is megjelent magyar, román és angol nyelven.

Temes megyében a Szórvány Alapítvány, a Magyar Nőszövetség, a Magyar Pedagógusok Szövetsége és még néhány civil szervezet foglalkozik helytörténeti és néprajzi kutatómunkával, hagyományápolással. Így például a végvári iskolában kisebb helytörténeti kiállítás létesült a nevelők és tanulók által felkutatott és összegyűjtött hagyományos használati tárgykból és munkaeszközökből. A temesvári Bartók Béla Líceum tanulói – tanári irányítással – történelmi és természeti mondákat gyűjtöttek a megye több helységében, lakodalmas szokásokat Újmosoncán és Partoson, utónevek jegyzékét készítették el Végváron a telepítés idejétől napjainkig. Minderről egy Kárpát-medencei jellegű diák tudományos ülésen számonkértek, amelynek házigazdája az említett liceum volt. Az utóbbi időben az egész megyét átfogó néptáncmozgalom bontakozott ki, szinte minden magyar iskolának van táncsoportja, melyeknek szakszerű irányítását szegedi néptáncoktató vállalta. Megemlítjük még az újszentesi iskolában évente sorra kerülő népdal éneklési vetélkedőt, amelynek a hagyományápoláson kívül tehetségkutató szerepe is van. A Magyar Nőszövetség tojásfestő és díszítő műhelyt működtet, amelynek különösen a húsvétot megelőző időszakban van nagy látogatottsága. Ezen kívül a farsangi multságok hagyományát igyekszik élesztgetni. A Szórvány Alapítvány által megalakított szakembercsoport most készíti a csanádi magyarság monográfiáját, amelyben külön fejezetet kap a néprajz. Ez a munka egy sorozat első kiadványa, amit a többi, magyarok lakta Temes megyei helység monografikus bemutatása követ majd.

A jövőre nézve fontosnak tartjuk a tanulóifjúság érdeklődésének irányítását, a néprajz iránti fogékonyságának fejlesztését. Ilyen céllal a pedagógusok kihasználhatják a tanterv adta lehetőséget, tudniük az általános iskola felsőbb osztályaiban a néprajz választható tantárgy. A szórványhelyzet mostoha körülményei között is van lehetőség a gyűjtésre, kutatásra, hagyományápolásra. Meggyőződésünk, hogy az anyanyelv mellett a népdalok és táncok, a tárgyi népművészet, szokásaink és hagyományaink nemcsak színessé teszik életünket és az utáunk következő nemzedékek életét, hanem ami még fontosabb, erősítik, fejlesztik az identitástudatot, a magyar nemzeti közösséghez való tartozás tudatát, érzelmét és vállalását.

Tácsai László

A nemzet szolgálja volt

Alsóörs önkormányzata 2003 májusában halálának 60. évfordulóján emléktábla-avatással tisztelgett néhai polgára, Iklódy-Szabó János életműve előtt

Minden biznnyal gyönyörködve nézte a Balatont dr. Iklódy-Szabó János is, valahányszor letekintett kastélya mellvédjéről a kenesei magaspartok, a déli oldal és a tihanyi félsziget ölelte naptól szikrázó, fényteli, mágius medencére. Számára is, mint mindannyiönkéra, lelki föltöltődés volt. Sőt, annál is több. Kútfő, erőforrás elhivatott hittel, hűséggel végzett haza- és nemzetgyarapító munkásságához.

1877. október 25-én született Veszprémben. Atyja Iklódy-Szabó Imre veszprémi választókerületi képviselő, nagyatya, Iklódy-Szabó Dávid a Szent Benedek-rend tihanyi jogtanácsosa volt. Ősét, agilis Georgius Szabó de Iklód-ot 1622-ben II. Ferdinánd címeres levéllel illette.

Első házasságából három leánya született: Edit, Marietta, Éva. Második házasságából Iván 1923-ban, Tibor 1928-ban és Zsuzsanna 1930-ban. Iklódy-Szabó János 1943. május 4-én hunyt el Balatonfüreden. Május 7-én helyezték örök nyugalomra Alsóörsön hatalmas részvét mellett.

Iklódy-Szabó János a veszprémi főgimnáziumba járt. Egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben, Lipcsében és Gensben végezte. Államtudományból doktorált, de közgazgatási, közgazdasági, szőlészeti és pincészeti szakismereteiről is közismert volt. Veszprém vármegye örökös, Zala választott virilis törvényhatósági bizottságának tagja, magyar kincstári főtanácsos. Több magas tisztsége közül: elnöke volt a Veszprém megyei Takarékpénztárnak és a Hungaria Yacht Clubnak. Elnök-vezérigazgatója a Balatoni Halászati Rt-nek, társelnöke a Balatoni Egyesületek Szövetségének. 1899-ben Veszprém vármegye szolgabírája, később főszolgabírája. 1910-ben a nagyvázsonyi kerület képviselője. A I. Házban az állami költségvetés egyetemes előadója. Élénk társadalmi és irodalmi tevékenységet fejtett ki. Egyebek között úgy is, mint a Balatoni Kurír főszerkesztője.

Kossuth Lajos híve volt. Kossuth eszméit elméleti szinten mérlegelte a világpolitika szempontjából, s hirdette: szolgál és nem urai vagyunk nemzetünknek!

Hitéből és filozófiájából fakadóan a kastélynál helyi mesterek emelte patkóalakú diadalos támvívre két tömör mondatot vésetett, örök érvényű, mindenkire sugárzó kívánságot: *Bort, Búzát, Békességet!* Azaz: derűt, életet, harmóniát. És egy, a feleletet is magában hordozó bibliai kérdést: *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Ha Isten velünk, ki ellenünk?* (Ime, alsóörsi permű vörös homokkőbe írott életprogramja!

Eredetiség, széleskörű műveltség, a minden újra fogékonyság jellemezte. Őrizte hagyományainkat, konzervatív értékeinket. Cselekedetei, világfölfogása sorsunkhoz méltóan összhangban volt múltunkkal, kultúránkkal, hazánk, a Balaton-Bakony-térség és szűkebb pátriánk érdekeivel. A történelmet indító, hajtó erőnek tartotta, melyben a múlt összetalálkozik a jellel, hogy helyet adjon a jövőnek.

Élete összefonódott a Balaton-Bakony kultusz gondolatának ápolásával, fölvirágoztatásával. E kincsés pannon táj hazai és külföldi megismertetésével. Fogyhatatlan kedvvel munkálkodott jövőt formáló eszmék vezérének. Ő vetette föl először a Balatoni Nemzeti Park gondolatát. Kezdeményezte a Sió-csatorna és a Balaton vízszintjének szabályozását. Partvédelemmel foglalkozott. Autósztrádát szorgalmazott a tó köré. MÁV-kedvezményt járt ki a Balatonhoz utazóknak. A Bakony-Balaton Propaganda Nagybizottság elnökeként a Dunántúl e két vonzó tájegységét egyként kezelte és népszerűsítette külföldön is. Jelentős szerepe volt a Cserhegyen épült kilátótorony létesítésében. Szálloda és panzióépítések programját támogatta. Kölcsönökhöz juttatta a parti embereket, vállalkozókat. Előmozdította a térség villamosítását.

Iklódy-Szabó János tagja volt a nemesi közbirtokosság választmányának. Rendszeresen részt vett a tanácskozó munkában. Ötven holdas gazdaságában minden munkát helybéli emberekkel, mesterekkel végeztetett. Azt tartotta: hadd boldoguljanak az idevalók! Tisztelte a napszámot, szőlőmunkást, a parasztembert, mint bárki mást. A falu népének bejárása volt a kastélyba. Munkáért, s ha kellett tanácsért, segítségért. Sokan kaptak annak idején Iklódyéknál munkát és megbecsülést. Ezért is őrzik jó szívvel emlékét. Itt és e vidéken.

A falu őrzi múltját, formája jelenét és bizakodik a jövőben. Méltóképpen jeles polgárához, néhai Iklódy-Szabó Jánoshoz. Akit szilárd erkölcsiség, emelkedett szellemiség, küldetéstudat, európai gondolkodás, messzelátás jellemzett. Életműve mindannyiúnknak példa. Tisztelgő utódokként elmondhatjuk: próféta volt a maga hazájában! Érdemes magunkat hozzá mérnünk, hogy talán majd mi is példák lehessünk egykoron! „... a hazáért élt e hű kebel, / földjét termékenyítve hamvad el, / és szelleme a sír körül marad, / tettekre intvén az utódokat.”

Albrecht Sándor

Eltéphetlen gyökerek

F. Bodó Imre új kötetének bemutatójáról

Erősen elfogult vagyok a Somogy megyei Gölle község szülőttjével, Fekete István szellemi örökségének lankadatlan ápolójával F. Bodó Imrével szemben. Az országosan is „jegyzett” honismereti csapatunk egyik oszlopa – bár agrármérnöki munkája révén jó ideje Dombóvár lakója – szülőfaluja múltját-történeseit változatosan odaadással foglalja krónikáiba, ugyanilyen hévvel gyarapítja az író – általa alapított – emlékmúzeumát. Az elfogultságot csak mélyítette az a szép kiállítású meghívó, amellyel a régi barátot a dombóvári városi könyvtárba a *Gyöke- rek nem szakadnak el soha* című kötetének bemutatásával invitálta.

Telt ház fogadta az érkezőket, miután az eseményt célszerűen összekapcsolták a helyi Fekete István Kulturális Egyesület közgyűlésével. A hivatalos beszámolók után pedig még többen lettünk a Kaposvárról, Gölléből, sőt a távolabbi településekről való érdeklődőkkel. A jó hangulatra hangoló verses-zenés-próza felvezetés után (Oppér Violetta, Cservedi Gábor és Fenyvesi Gábor összeállítás) *Gálné Jáger Márta*, a Somogy Megyei Levéltár főlevéltárosa, a Somogyi Honismereti Egyesület elnöke méltatta a szerző friss kötetét.

Negyedszázad publikációs termését gyűjtötte csokorba F. Bodó Imre, akinek gazdag, csodákkal és rácsodálkozásokkal, szellemi kalandokkal telített az életútja, amely sorsadat szerencsénkre még a deledőnél tart – indította műves ajánlását az elnökasszony. A szerző mégis fontosnak érezte, hogy e termést aratási kepebe rakja, felmérje hol tart, milyen értékek nyomába szegődött. A gyermekkori eszménykép, az íróként, gondolkodóként és emberként egyaránt tisztelt „földije” Fekete István óriási hatással volt rá, erre utal a neve elé ragasztott F betű.

Megindító ragaszkodása sorsának vezérfonala lett: ő is agrárius, és az írásra is eme pártu- zam serkentette. De nem írói babérokra vágyik, hanem a szülőföldet szolgáló hiteles krónikás marad. Hírlapi cikkei, történelmi esszéi, tanulmányai országos és megyei lapokban, folyóirat- okban jelentek meg – amint a szerző önvallomásában elmondta –, több mint hatszáz írás, ti- zenhat lapban. Eddig tizenkét kiadványt, négy antológiát jegyez, lokálpatriótaként több ne- ves személy emléktábla-állítását indította útjára Sipos Gyula költőtől Melhard Gyula pap-tör- ténészig.

A friss kötet 250 oldalon 62 fényképpel a hírlapokban megjelent, vagy a „széllal szembeni” fogalmazás miatt visszaadott írásokat adja közre. Többségük Fekete Istvánnal, a „síríg és azon túl is” egyetlen, édes szülőfalujával foglalkozik, de méltatja Együd Árpádot, Nagyváthy Jánost. Emléket állít hajdani tanárainak, Belányi Valternénak, Hausz Mihálynak, akiktől törté- nelmet, a hon és szülőhely szeretetét tanulta, avagy a szakmai segítőként nagyra becsült Ka- nyar Józsefnek, de a szakiskolai diákévekben tisztességet, tudást átadó kehidai parasztembe- rekre is jutnak tisztelgő sorok, fotók. Az írások színes palettájáról még oldalakon át utalhat- nek Gelencsér Sándor bá'ra, a nagyberki amatőr néprajzosra, a göllei, attalai falukrónikákra, Kondor Béla dombóvári kiállítására.

Az elfogultságért elnézést és megértést kérve azzal zárom e rendhagyó tudósítást, hogy a könyvbemutató utáni baráti borozgatás, a feleség Livia asszony pogácsájának szapora dicsé- rete, a kötet megjelenését támogatók önzetlensége, a dombóvári városi vezeték tisztelgése megerősítette: F. Bodó Imre gyökerei jó talajban és eltéphetetlenül kapaszkodnak.

Dr. Novák Ferenc

Ködöböcz József

(1913-2003)

Életének 90. esztendejében elhunyt *Ködöböcz József*, Sárospatak díszpolgára, a hazai nevelő- képzés módszertanának és a művelődéstörténetnek nagyhatású tudósa. Halálával egy olyan munkás élet zárult le, amely a legutolsó napokig használni, hatni kívánt és tudott, s amelynek kisugárzása a továbbiakban ösztönözni fog. A beregi szegényparasztság küldötte volt a sárospataki kollégiumban, s hármas elkötelezettségéhez – a faluhoz, a pataki kálvinista szellemi-

séghez és a nevelői hivatáshoz – mindvégig hű maradt. Úgy maradt hűséges, hogy a maga alkotó energiáival felmutatta és gyarapította a kapott értékeket.

A falu az ő számára egy századok során kikristályosodott életközösség volt, amelynek hagyományában humánus és nemzeti karakter egyaránt öröklődött. Nemcsak a származás vonzotta e világhoz, hanem a két világháború közötti időszakban az a szellemi áramlat is, amely a hazai társadalom szerkezetét és kultúráját a népi erőforrásokból kívánta megújítani. Mint faluszeminarista és mint a szegedi egyetem hallgatója Újszászy Kálmán nevelte volt, s úgy készült értelmiségi feladataira, hogy sohase feledkezzék meg azokról, akik közül kiemelkedhetett. Előbb úgy látszott, hogy a papi hivatás adhat megfelelő kereteket számára, meg is szerezte a lelkesítő képesítést, de a környezete felismerte sajátos érdeklődését, adottságait, s a pedagógia felé irányították lépteit. A pataki kollégium legjobb korszakaiban következetesen érvényesült az a gyakorlat, hogy a kiváló diákok közül nevelték ki a tanári utánpótlást. Így szemelték ki Kődöböcz Józsefet egyéves németországi tanulmányúja után arra, hogy a kiépítendő tanítóképző akadémián a pedagógiai tanszék megszervezője és tanára legyen. A szegedi egyetemen szerezte meg ehhez a megfelelő szakmai képzettséget, onnan került hatvanegy évvel ezelőtt a sárospataki tanítóképző intézet katedrájára. S az azóta eltelt évtizedek nemcsak Patakhoz és a nevelőképzéshez kötődtek maradandóan az életét, hanem arra is mindig alkalmat talált, hogy a falu népéért tegyen valamit. Nagyrészt a falu küldte Patakra azokat a fiatalokat, akik a tanítói szolgálatra vágytak, ott pedig a kibocsátó és befogadó közösség iránti hűségre, elkötelezettségre nevelték őket. Kődöböcz József emellett honismereti tevékenységével – kutatásaival, publikációival, szervezőmunkájával – mutatott rá azokra a kínálkozó alkalmakra és tevékenységterületekre, amelyek kihasználása által népünk kulturális felemelkedésének elősegítői lehetünk.

Erős motiváló tényező volt ebben az a kályvinista, *pataki szellemiség*, amelynek Kődöböcz József örököse volt, s tudatos közvetítője lett. Ő maga is többször foglalkozott azzal a kérdéssel, miben is rejlik a „pataki mivolt” lényege. A táji-környezeti adottságok mellett a történelmi múlt sajátosságaiból és az iskola küldetéséből vezette le az egyedi vonásokat. A demokratikus önszerveződés és kezdeményező képesség, a kurucos ellenzékiesség, a belső erőforrásokból való táplálkozás elsődlegessége, a közéleti szerepvállalás tudatossága a meghatározó vonásai ennek az arculatnak. A „hely szelleme” a művelődéstörténeti örökségben sűrűsödik megragadható példává, nem csoda, hogy Kődöböcz József ennek kutatójává szegődött. Comenius tevékenységének és örökségének felmutatásáért kevesen tettek annyit, mint ő, a „Bibliotheca Comeniana” kötetének sora őrzi ilyen irányú áldozatos fáradozásainak eredményét. Az ő kutatásainak köszönhetjük a sárospataki tanítóképzés történeti útjának feltárását, s két könyvében is foglalkozott annak bemutatásával, milyen helyet töltött be Sárospatak a magyar kultúra történetében.

E gazdag életpálya során legerősebben talán mégis *nevelőként* hatott Kődöböcz József. A „tanítók tanítója” díszítő jelző került neve mellé a hálás tanítványok emlékezései nyomán. A középfokú tanítóképző II. világháború utáni korszakának, az 1957-ben felsőfokúvá fejlesztett intézetnek, illetve főiskolának volt ő a leginkább meghatározó személyisége, aki tanulmányi vezetőként mind elméleti síkon, mind pedig az oktatás, a nevelés, a képzés gyakorlatában – a tervezéstől a megvalósításig – irányt mutatott munkatársainak. 1979-ben bekövetkezett nyugdíjba menetele után is mesterként tekintett rá az az oktató gárda, amely az ő felfogásának szellemében végezte tovább munkáját, illetve amelynek több tagja az ő egykori tanítványaként került a különböző tanszékekre. Talán nem túlzó az a nézet, mely szerint addig lesz Sárospatakon jövője a nevelőképzésnek, amíg nem feledik az ő útmutatásait. A hivatásszeretet, a folyamatos megújulás igénye, a becsületos feladatvégzés, a szereteten alapuló munkatársi és tanár-diák kapcsolat, a hagyománytisztelő: ezek azok az erények, amelyeket ő képviselt és továbbadott. Ezek teszik emlékezetét maradandóvá.

Kődöböcz József elhunya vesztesége a honismereti mozgalomnak, a neveléstörténeti kutatásnak, a pedagógusképzésnek. Példája azonban fényesedni fog ezután is, ha követjük őt az általa kijelölt úton. Nem véletlenül választottuk gyászjelentése mottójául a bibliai Példabeszédek tanúságtételét: „Az igazak ösvénye pedig olyan, mint a hajnal világossága, mely minél tovább halad, annál világosabb lesz.”

Kováts Dániel